

A. «Το χρέος του ιστορικού»

Πολύβιος Ίστορίαι 1.14.4-7

Ο Πολύβιος ο Μεγαλοπολίτης (περ. 200-118π.Χ.) είναι ο σημαντικότερος ιστορικός της ελληνοιστορικής εποχής. Από το σπουδαιότερο έργο του, που επιγράφεται *Ίστορίαι*, έχουν σωθεί τα πέντε πρώτα βιβλία και εκτεταμένα αποσπάσματα ή επιτομές (περιλήψεις) από τα υπόλοιπα τριάντα πέντε. Είναι ο πρώτος ιστορικός που δηλώνει ρητώς ότι γράφει *καθολικήν* (δηλ. παγκόσμια) ιστορία. Πρότυπό του από την άποψη της αντικειμενικότητας υπήρξε ο Θουκυδίδης. Θέλοντας να τονίσει πόσο αντικειμενικός πρέπει να είναι ο ιστορικός κατά την παρουσίαση των γεγονότων, γράφει στην αρχή του έργου του τα εξής:

Ἐν μὲν οὖν τῷ λοιπῷ βίῳ τὴν τοιαύτην ἐπιείκειαν ἴσως οὐκ ἂν τις ἐκβάλλοι· καὶ γὰρ φιλόφιλον εἶναι δεῖ τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα καὶ φιλόπατριν καὶ συμμισεῖν τοῖς φίλοις τοὺς ἐχθροὺς καὶ συναγαπᾶν τοὺς φίλους· ὅταν δὲ τὸ τῆς ἱστορίας ἦθος ἀναλαμβάνη τις, ἐπιλαθέσθαι χρὴ πάντων τῶν τοιούτων καὶ πολλάκις μὲν εὐλογεῖν καὶ κοσμεῖν τοῖς μεγίστοις ἐπαίνοις τοὺς ἐχθροὺς, ὅταν αἱ πράξεις ἀπαιτῶσι τοῦτο, πολλάκις δ' ἐλέγχειν καὶ ψέγειν ἐπονειδίστως τοὺς ἀναγκαιοτάτους, ὅταν αἱ τῶν ἐπιτηδευμάτων ἁμαρτίαι τοῦθ' ὑποδεικνύωσιν. Ὡσπερ γὰρ ζῶου τῶν ὄψεων ἀφαιρεθεισῶν ἀχρειοῦται τὸ ὄλον, οὕτως ἐξ ἱστορίας ἀναιρεθείσης τῆς ἀληθείας τὸ καταλειπόμενον αὐτῆς ἀνωφελὲς γίνεται διήγημα.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Ἐν μὲν οὖν τῷ λοιπῷ βίῳ
Για τον υπόλοιπο, λοιπόν, βίο

ἴσως τις οὐκ ἂν ἐκβάλλοι τὴν τοιαύτην ἐπιείκειαν·
ίσως κάποιος δε θα μπορούσε να αποβάλει αυτού του είδους την εύνοια

καὶ γὰρ τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα δεῖ εἶναι φιλόφιλον καὶ φιλόπατριν
γιατί, πράγματι, ο αγαθός άντρας πρέπει να αγαπάει τους φίλους του και την πατρίδα του

καὶ συμμισεῖν τοῖς φίλοις τοὺς ἐχθροὺς καὶ συναγαπᾶν τοὺς φίλους·
και να μισεῖ μαζί με τους φίλους του τους ίδιους εχθρούς και να αγαπά μαζί τους ίδιους φίλους

ὅταν δὲ τις ἀναλαμβάνῃ τὸ ἦθος τῆς ἱστορίας,
όταν, όμως, κάποιος υιοθετεῖ το χαρακτήρα του ιστορικού,

χρῆ ἐπιλαθέσθαι πάντων τῶν τοιούτων
πρέπει να τα ξεχάσει όλα αυτά

καὶ πολλάκις μὲν εὐλογεῖν καὶ κοσμεῖν τοῖς μεγίστοις ἐπαίνοις τοὺς ἐχθροὺς,
και πολλές φορές να επαινεί και να τιμά με τους μεγαλύτερους επαίνους τους εχθρούς,

ὅταν αἱ πράξεις ἀπαιτῶσι τοῦτο,
όταν οι πράξεις απαιτούν αυτό,

πολλάκις δ' ἐλέγχειν καὶ ψέγειν ἐπὶ νουθεσίᾳ τοὺς ἀναγκαιοτάτους,
και πολλές φορές να κατακρίνει και να κατηγορεῖ με ντροπιαστικό τρόπο τους στενοὺς συγγενεῖς,

ὅταν αἱ ἁμαρτίαι τῶν ἐπιτηδευμάτων ὑποδεικνύωσιν τοῦτο.
όταν τα σφάλματα στις πράξεις τους υποδεικνύουν αυτό.

Ὡσπερ γὰρ τὸ ὅλον ζῶου ἀχρηιοῦται ἀφαιρεθεῖσιν τῶν ὀψεων
Γιατί όπως ακριβώς, το σύνολο ζωντανού οργανισμού αχρηστεύεται όταν αφαιρεθούν τα μάτια

οὕτως ἀναιρεθείσης τῆς ἀληθείας ἐξ ἱστορίας
έτσι αν αφαιρεθεῖ η αλήθεια από την ιστορία

τὸ καταλειπόμενον αὐτῆς γίνεται ἀνωφελὲς διήγημα.
ό,τι απομένει από αυτήν γίνεται ανώφελο διήγημα.

Ερμηνευτικά σχόλια

τὴν τοιαύτην ἐπιείκειαν:

Ο Πολύβιος αναφέρεται στην επιεική διάθεση με την οποία αντιμετωπίζουμε συχνά τα σφάλματα και τις απρέπειες των φίλων μας λόγω της γενικότερης εύνοιας που επιδεικνύουμε προς αυτούς. Κάτι τέτοιο, κατά τη γνώμη του, είναι ανεπίτρεπτο από τη στιγμή που κάποιος επωμίζεται τον ρόλο του ιστορικού.

Ερωτήσεις κατανόησης

1. Ποιες είναι οι υποχρεώσεις ενός φίλου προς τους συντρόφους του σύμφωνα με τον Πολύβιο;
2. Πώς πρέπει να αντιμετωπίζει ο ιστορικός τα πρόσωπα για τα οποία κάνει λόγο στο έργο του;
3. Ποιες συνέπειες έχει για την ποιότητα του ιστορικού έργου η μη τήρηση των προϋποθέσεων που εκθέτει ο Πολύβιος;
4. Είναι τα σύγχρονα μέσα μαζικής ενημέρωσης (ο γραπτός και ηλεκτρονικός τύπος) πηγή αξιόπιστων ιστορικών στοιχείων, που θα αξιοποιήσει ο ιστορικός της εποχής μας; Πιστεύετε ότι πληρούν τις προϋποθέσεις που θέτει ο Πολύβιος; Να αναφέρετε συγκεκριμένα παραδείγματα από την εμπειρία σας.

arxaia-latinika.gr

Γ.1.

Γ΄ κλίση ουσιαστικών

Συμφωνόληκτα ουσιαστικά γ΄ κλίσης

Ημιφωνόληκτα

1. Υγρόληκτα

	ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ					
Ονομ.	ὁ	κλητήρ	ὁ	ἰχώρ	τό	νέκταρ
Γεν.	τοῦ	κλητήρ- ος	τοῦ	ἰχώρ- ος	τοῦ	νέκταρ- ος
Δοτ.	τῷ	κλητήρ- ι	τῷ	ἰχώρ- ι	τῷ	νέκταρ- ι
Αιτιατ.	τόν	κλητήρ- α	τόν	ἰχώρ- α	τό	νέκταρ
Κλητ.	ῶ	κλητήρ	ῶ	ἰχώρ	ῶ	νέκταρ
	ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ					
Ονομ.	οἱ	κλητήρ- ες	οἱ	ἰχώρ- ες	τά	
Γεν.	τῶν	κλητήρ- ων	τῶν	ἰχώρ- ων	τῶν	
Δοτ.	τοῖς	κλητήρ- σι(ν)	τοῖς	ἰχώρ- σι(ν)	τοῖς	
Αιτιατ.	τούς	κλητήρ- ας	τούς	ἰχώρ- ας	τά	
Κλητ.	ῶ	κλητήρ- ες	ῶ	ἰχώρ- ες	ῶ	

arxaia-latinika.gr

	ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ			
Ονομ.	ὁ	ἄθήρ	ὁ	ρήτωρ
Γεν.	τοῦ	ἄθέρ- ος	τοῦ	ρήτορ- ος
Δοτ.	τῷ	ἄθέρ- ι	τῷ	ρήτορ- ι
Αιτιατ.	τόν	ἄθέρ- α	τόν	ρήτορ- α
Κλητ.	ῶ	ἄθήρ	ῶ	ρήτορ
	ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ			
Ονομ.	οἱ	ἄθέρ- ες	οἱ	ρήτορ- ες
Γεν.	τῶν	ἄθέρ- ων	τῶν	ρήτόρ- ων
Δοτ.	τοῖς	ἄθέρ- σι(ν)	τοῖς	ρήτορ- σι(ν)
Αιτιατ.	τούς	ἄθέρ- ας	τούς	ρήτορ- ας
Κλητ.	ῶ	ἄθέρ- ες	ῶ	ρήτορ- ες

Συγκοπτόμενα διπλόθεμα υγρόληκτα

ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ						
Ονομ.	ὁ	πατήρ	ὁ	άνήρ	ἡ	Δημήτηρ
Γεν.	τοῦ	πατρ-ός	τοῦ	άνδρ-ός	τῆς	Δήμητρ-ος
Δοτ.	τῷ	πατρ-ί	τῷ	άνδρ-ί	τῆ	Δήμητρ-ι
Αιτιατ.	τόν	πατέρ-α	τόν	άνδρ-α	τήν	Δήμητρ-α
Κλητ.	ῶ	πάτερ	ῶ	άνερ	ῶ	Δήμητερ
ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ						
Ονομ.	οἱ	πατέρ-ες	οἱ	άνδρ-ες	αἱ	
Γεν.	τῶν	πατέρ-ων	τῶν	άνδρ-ῶν	τῶν	
Δοτ.	τοῖς	πατρ-ά-σι(v)	τοῖς	άνδρ-ά-σι	ταῖς	
Αιτιατ.	τούς	πατέρ-ας	τούς	άνδρ-ας	τάς	
Κλητ.	ῶ	πατέρ-ες	ῶ	άνδρ-ες	ῶ	

Παρατηρήσεις:

- Τα διπλόθεμα υγρόληκτα σχηματίζουν την κλητική ενικού όμοια με την ονομαστική με τη διαφορά ότι το **-ω-** μετατρέπεται σε **-ο-**.
π.χ. ὁ πράκτωρ και (ῶ) πράκτορ
- Τα συγκοπτόμενα διπλόθεμα υγρόληκτα σχηματίζουν την κλητική ενικού μετατρέποντας το **-η-** της ονομαστικής σε **-ε-**.

Μμμ...ο κανόνας λέει ότι το ουσιαστικό **γαστήρ** σχηματίζει όμοια με τα υπόλοιπα συγκοπτόμενα όλες τις πτώσεις εκτός από την κλητική ενικού που γίνεται **γαστήρ** (όμοια δηλαδή με την ονομαστική) και όχι γάστερ.

2. Σιγμόληκτα

ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ				
Όνομ.	ὁ	Σωκράτης	ὁ	Περικλῆς
Γεν.	τοῦ	Σωκράτους	τοῦ	Περικλέους
Δοτ.	τῷ	Σωκράτει	τῷ	Περικλεῖ
Αἰτιατ.	τόν	Σωκράτη	τόν	Περικλέα
Κλητ.	ῶ	Σώκρατες	ῶ	Περίκλεις
ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ				
Όνομ.	οἱ	Σωκράτ-αι	οἱ	Περικλεῖς
Γεν.	τῶν	Σωκρατ-ῶν	τῶν	Περικλέων
Δοτ.	τοῖς	Σωκράτ-αις	τοῖς	
Αἰτιατ.	τούς	Σωκράτ-ας	τούς	Περικλεῖς
Κλητ.	ῶ	Σωκράτ-αι	ῶ	Περικλεῖς

Ουδέτερα Ακατάληκτα

ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ				
Όνομ.	τό	βέλ-ος	τό	ἔδαφ-ος
Γεν.	τοῦ	βέλ-ους	τοῦ	ἔδαφ-ους
Δοτ.	τῷ	βέλ-ει	τῷ	ἔδαφ-ει
Αἰτιατ.	τό	βέλ-ος	τό	ἔδαφ-ος
Κλητ.	ῶ	βέλ-ος	ῶ	ἔδαφ-ος
ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ				
Όνομ.	τά	βέλ-η	τά	ἔδαφ-η
Γεν.	τῶν	βέλ-ῶν	τῶν	ἔδαφ-ῶν
Δοτ.	τοῖς	βέλεσι (ν)	τοῖς	ἔδάφεσι (ν)
Αἰτιατ.	τά	βέλ-η	τά	ἔδαφ-η
Κλητ.	ῶ	βέλ-η	ῶ	ἔδαφ-η

Γ.2.

ΣΥΝΔΕΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ Ή ΌΡΩΝ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Οι προτάσεις συνδέονται με τρεις τρόπους:

➤ **Παρατακτική ή κατά παράταξη σύνδεση**

Στην παρατακτική σύνδεση συνδέουμε προτάσεις όμοιες μεταξύ τους με συνδέσμους, δηλαδή κύριες με κύριες και δευτερεύουσες με δευτερεύουσες. (και γενικότερα όμοιους όρους: υποκείμενα, αντικείμενα, προσδιορισμούς κ.λπ.)

Παρατακτικοί σύνδεσμοι: συμπλεκτικοί, αντιθετικοί, διαζευκτικοί

π.χ. Εἶτα ἀπέπλευσεν εἰς Αἴγυπτον καὶ εἰς Κύπρον.

➤ **Υποτακτική ή καθ' υπόταξη σύνδεση**

Στην υποτακτική σύνδεση συνδέουμε προτάσεις ανόμοιες μεταξύ τους με συνδέσμους, δηλαδή κύριες με δευτερεύουσες αλλά και δευτερεύουσες με άλλες δευτερεύουσες. Με υποτακτικούς συνδέσμους εισάγονται οι δευτερεύουσες προτάσεις.

Υποτακτικοί σύνδεσμοι: ειδικοί, ενδοιαστικοί, αιτιολογικοί, χρονικοί, τελικοί, υποθετικοί, αναφορικές αντωνυμίες και επιρρήματα, ερωτηματικές αντωνυμίες και επιρρήματα.

π.χ. Λέγω ταῦτα, ἵνα ὑμεῖς ἀκούητε.

➤ **Ασύνδετο σχήμα**

Στο ασύνδετο σχήμα συνδέουμε προτάσεις, οι οποίες μπαίνουν η μία δίπλα στην άλλη και συνδέονται μεταξύ τους με κόμμα και όχι με κάποιον σύνδεσμο.

π.χ. Συμβαλόντες τὰς ἀσπίδας ἐωθοῦντο (= σπρώχνονταν), ἐμάχοντο, ἀπέκτεινον, ἀπέθνησκον.

Παρατακτικοί σύνδεσμοι:

- **Συμπλεκτικοί:** τε, καί, ούτε, μήτε, ούδέ, μηδέ
- **Διαζευκτικοί:** ή, ή(τοι)-ή, είτε-είτε, έναντε-έναντε, άντε-άντε, ήντε-ήντε
- **Αντιθετικοί:** μέν, δε, μέντοι, όμως, αλλά, μην, αλλά μην, και μην, καίτοι, καίπερ

ΟΜΑΔΑ Α΄

Υποτακτικοί σύνδεσμοι

- **Χρονικοί:** ώς, ότε, όποτε, έπει, έπειδή, άχρι, μέχρι, έως έστε, ήνικά, πριν
- **Αιτιολογικοί:** ώς, ότι, διότι, έπει, έπειδή
- **Τελικοί:** ίνα, όπως, ώς
- **Ειδικοί:** ώς, ότι
- **Παραχωρητικοί:** άν καί, εί και, ούδ' άν, μηδ' άν, καίπερ, κάν
- **Υποθετικοί:** εί, άν, άν, ήν
- **Ενδοιαστικοί:** μή, μή ού
- **Συμπερασματικοί:** ώστε, ώς

ΟΜΑΔΑ Β΄

Οι σύνδεσμοι της ομάδας Β΄ εισάγουν δευτερεύουσες προτάσεις.

